

Renessanssi-ihmisen muistiinpanoista

Petri Fills

4.7.2015

Viime kuukausien aikana on ollut vähän hiljaista kuvien bloggauksen suhteen. Minut on pitänyt kiireisenä yksi graafisen suunnittelun projekti ja kalenterissa oleva ylimääräinen aika on kulunut pääasiassa lukemiseen. Vuosi sitten suunnilleen näihin aikoihin muistan lukeneeni Pierre Bourdieun sosiologiaa ja viehättyneeni siitä kovasti. Sitä kautta kiinnostuin myös kulutussosiologiasta yleisestikin. Sosiologian rinnalla olen vuoden ajan lueskellut myös kulttuurihistoriaa. Kulttuurihistorian tutkimuksia lukiessani huomaan usein miettiväni miten ko. tutkimus voisi limittyä sosiologiaan ja miten kulttuurihistoria taas näyttäytyy sosiologiassa.

Tässä suhteessa eräs viime aikainen kirja on innostanut minua. Tuo kirja on Hanna Kolben kirjoittama *Yläluokka. Olemisen sietämätön vaikeus*. Kirjassa esitetään miten eliitti, eli yläluokka ymmärretään suomalaisessa yhteiskunnassa. Yläluokan tutkimiseen onkin helppo soveltaa sekä sosiologisia että kulttuurihistoriallisia näkökulmia. Luokkatutkimustahan voidaan lähtökohtaisesti pitää sosiologian kovana ytimenä. Kolben kirjassa käsitelty yläluokka erottautuu moneen ryhmään eikä suinkaan ole yksi eliitin kiinteä ryhmä. Esimerkiksi politiikassa, taloudessa ja kulttuurissa on omat eliittinsä, jotka joskus toki saattavat sekoittua keskenään. Yhteiskunnan yläluokka on historian saatossa käyttänyt erinäisiä keinoja erottautumiseen. Tästä mainittakoon vaikka yläluokkaiseksi mielletty tapakulttuuri, joka niin ikään on tavanomainen tutkimuskohde kulttuurihistoriassa.

Olen julkaissut tässä blogissa muutamia taiteeseen liittyviä kirjoituksia, koska se on osa työtäni kuvataiteilijana ja graafisena suunnittelijana. Kulttuurihistoriaa ja sosiologiaa lukiessa olen kuitenkin kirjoittanut luonnoskirjoihini huomioita lukemiini aiheisiin liittyen. En ole kuitenkaan julkaissut noita kirjoituksia, koska ne eivät liity taiteeseen, joka on viisi vuotta ollut tämän blogin oäaasiallinen sisältö. Voi myös ajatella, että koulutuksen kautta katsottuna minulla on kompetenssia kirjoittaa vain kuviin ja viestintään liittyvistä asioista. Historioitsijat ja sosiologit ovat kuitenkin kirjoittaneet taiteesta ja estetiikasta varsin vakuuttavin ottein omasta näkökulmastaan käsin, kuten vaikkapa Joachim Winckelmann ja Walter Benjamin ovat tehneet. Siksi katson velvollisuudekseni, että kaikesta kiinnostuneena renessanssi-ihmisenä minun tulee kirjoittaa julkiseksi myös tieteellistä ajattelua. Silläkin uhalla, että koulutustaustastani johtuen kirjoittamaani kulttuurintutkimusta ei pidettäisi tieteellisesti validina.

Katson hyvin vähän televisiota, mutta silloin tällöin syvennyin jonkun ohjelman ääreen. Kevään aikana olen katsonut kaikki uusintana tulleet Sinkkulaiva realitysarjan 2.tuotantokauden jaksot. En ollut katsonut sarjaa aiemmin ja parin jakson jälkeen jokin siinä jäi kiinnostamaan. Tietysti minua kiinnosti ne samat tirkistelyyn aspektit, jotka tuon kaltaisissa sarjoissa on tarkoituskin kiinnostaa, mutta jokin muukin siinä jäi kiinnostamaan. Katsottuani kymmenkunta jaksoa tajusin että yritän

koko ajan löytää sieltä yhteyksiä lukemaani kirjallisuuteen.

Aloitan kirjoittamaan Sinkkulaivatutkimukseeni liittyviä ajatuksiani proosamuotoon yksittäisten huomioiden ja listauksien sijaan. Tällä hetkellä tutkimukseeni liittyvät ajatuskaaret ovat niin laajoja, että niitä on pakko yrittää jäsenellä. Toistaiseksi tavoitteenani on kasata kaikki sosiologiaa, estetiikkaa ja kielitiedettä sivuavat ajatukseni siten että niistä muodostuu kulttuurihistoriallinen kokonaisuus. Valitsin kulttuurihistorian kaikista tieteistä siksi että se on luonteeltaan kiehtovan poikkitieteellinen ja mahdollistaa siten monenlaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja aineistoni käsittelyyn.

Sosiologialla on tällä hetkellä suuri vaikutus ajatteluuni ja aloitan tämän tutkimuksen luonnostelun siitä. Humanististen tieteiden tutkimuksia lukiessani olen huomannut useissa niistä yleisen yhteiskuntatieteen näkökulmia. Tämän huomion olen tietenkin tehnyt vain niistä kirjoituksista joita olen itse lukenut. Minua on viime vuosina kiinnostanut erilaiset analyysit refleksiivisestä yksilöstä, mikä on hyvin edustettuna sekä uudemmassa sosiologiassa että kulttuurintutkimuksessa yleisestikin. Mikäli olen ymmärtänyt oikein niin tämä johtuu siitä, että 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla rakennehistoriaa tutkinut annalistinen koulukunta otti käyttöön sosiologiasta ja antropologiasta tuttuja tutkimusmenetelmiä. Annalistinen tutkimus kyseenalaisti valtiollisen ja poliittisen historian tutkimuksen ja sitä kautta historian tutkimuksen kenttä alkoi laajentua, kun tältä pohjalta alkoi syntyä ”uusia historioita”. Näitä historioita yhdistävä piirre oli se, että ne antoivat äänen niille toimijoille ja ilmiöille jotka olivat jääneet tunnetun historian tutkimuksen marginaaliin. Tästä esimerkkinä mainittakoon vaikkapa mikrohistoria, jossa historiallista kokonaiskuvaa ryhdytään rakentamaan alhaalta käsin tarttumalla arjen historian yksityiskohtiin. Nämä uudet tarinat nivoutuvatkin saumattomasti kulttuurihistoriaan.

Sosiologian suuntauksista olen erityisen kiinnostunut kulutussosiologiasta. Tämä siksi että taloudessa, ja sitä kautta myös kulutuksessa keskeinen taloudellinen ajattelu, näkyy tunnetusti myös parisuhteen muodostamiseen liittyvässä kulttuurissa. Tästä historiallisena esimerkkinä erilaiset morsiusmaksu- ja myötäjaisjärjestelmät. Joskus kuulee puhuttavan parisuhdemarkkinoistakin.

Kulutussosiologiasta kirjoittanut Kaj Ilmonen luonnehtii muutamia keskeisiä kulutussosiologian tutkimussuuntauksia kirjassaan *Johan on markkinat, kulutuksen sosiologista tarkastelua* (Ilmonen 2007, 26-29). Itseäni kiinnostaa erityisesti emotionaaliseen sidokseen ja ei-refleksiseen, eli arjen rutiinikulutukseen keskittyvät suuntauksset. Ensiksi mainittuun olen tutustunut Zygmunt Baumanin ja Pierre Bourdieaun tutkimusten välityksellä. Emotionaalisen sidoksen muotoutumista edeltää

harkittu valinta. Markkinoilla oleminen onkin jatkuvaa valintojen tekemistä ja olemassa olevien vaihtoehtojen vertailua. Tässä yhteydessä tulee vielä mieleen yksi merkittävä sosiologi Anthony Giddens. Hänen ajattelustaan minulla on tällä hetkellä vain sirpaleista, sivulauseista poimittua tietoa. Giddens onkin jo ehtinyt kirjoittaa siitä millaiseen parisuhteeseen postmoderni ja refleksiivinen ihminen on taipuvainen.

Emotionaaliseen sidokseen keskittyvä suuntaus pyrkii selvittämään muun muassa miten identiteetti rakentuu kulutuksen välityksellä. Tämä kuulostaa jopa hieman banaalilta kulutusyhteiskunnassa, sillä kaikille on selvää että niin tapahtuu, halusi sitä tai ei. Kulutettavilla tuotteilla on selkeitä tai vaikeammin erotettavia distinktioita, jotka ovat sosiaalisesti merkityksellisiä erotteluja. Erottelun voi ekplikoitusti tehdä osaksi identiteettiä, vaikka hankkimalla tietyn merkkisen auton. Erottelussa on kuitenkin myös hienovaraisia ulottuvuuksia, jotka todentuvat esimerkiksi ruoan valinnassa. Merkitys syntyy myös sitä kautta, että päättää olla kuluttamatta jotain tuotetta. Tämä näkyy esimerkiksi dieeteissä missä ollaan kokonaan syömättä jotain tiettyä asiaa, kuten lihaa, sokeria, lisäaineita tai erinäisillä tavoilla viljeltyjä kasviksia.

Ei-refleksiivinen, rutiininomainen kulutus on sitä arjen kulutusta johon kuuluvat bussiliput, hammasharjat ja muut vastaavat tuotteet joihin ei tavallisesti liity huolellista harkintaa ja vertailua. Minulla on tarkoitus löytää kulttuurihistoriallinen näkökulma aineistooni ja sikäli ei-refleksiivinen kuluttaminen on hyvä lähestymistapa. Tosin en tiedä miten sitä voi soveltaa aineistooni, sillä parisuhdemarkkinoilla toimiminen on pääsääntöisesti harkittua. Kulttuurihistorialle tyypillinen piirre on lähestyä tutkittua asiaa sen erityisten piirteiden kautta, edeten yleisiin piirteisiin. Tämä on metodologisesti kiinnostavaa ja mielestäni perusteltua kulttuuria käsittelevässä historiantutkimuksessa. Arjen tapahtumiin on tallennettuna oma historiansa, jolla on viestinsä historiantutkijalle. Arjen yksityiskohtia käsittelevälle aineistolle on vain esitettävä oikea kysymys, niin aineisto paljastaa vastauksen joka siinä on jo valmiina.

Maailmanvalloitus suunnitelmiin taipuvaisena minua kiinnostaa myös aiemmin mainittu rakenteellinen ja hyvin laaja tutkimus. Strukturalistinen tutkimussuuntaus korostaa yleisen rakenteen merkitystä yksityiskohtien ymmärtämisessä. Siinä on kyllä perää, mutta strukturalismia voi kritisoida sillä että yksilö nähdään helposti rakenteen vankina ja ja jopa jollain tapaa passiivisena rakenteiden uusintajana. Arjen tutkimus kertoo, miten yksilöt tulkitsevat arjessa kulttuurinsa vallitsevaa rakennetta. Heillä on sitä kautta valta uusintaa vallitsevaa rakennetta tai toimia sitä vastaan kuten marginaalihistoriantutkimus on osoittanut tutkiessaan rikollisia, lapsia tai muita vähemmistöjä.

Tässä on kirjoitettuna alustavaa itsereflektiota tulevaan tutkimukseeni ja toivon että intoni siihen ei laannu vaikka näkökulma ja aihekin saattaa muuttua vielä useaan otteeseen.

Kirjallisuus:

Ilmonen, Kaj 2007 *Johan on markkinat, kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Vastapaino: Tampere

Kolbe, Laura 2014, *Yläluokka. Olemisen sietämätön vaikeus*. Helsinki: Kirjapaja